

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Το σύστημα COMPASS και η παρουσίαση των συλλογών του Βρετανικού Μουσείου στο Διαδίκτυο

Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερα μουσεία αναπτύσσουν συστήματα πληροφορικής με χρήση πολυμέσων για την παρουσίαση των συλλογών τους στο ευρύ κοινό. Οι περισσότεροι έχουν με συμβουλευθεί τέτοιου είδους συστήματα, είτε στις αίθουσες ενός μουσείου κοντά στα εκθέματα – όπως η εφαρμογή για το ελληνικό κείμενο κατά τη διάρκεια της ομώνυμης έκθεσης του Μουσείου Μπενάκη ή οι «ντισέζ» πληροφορικής για την αρχαία συλλογή, στο Altes Museum του Βερολίνου – είτε σε ειδικούς χώρους, αφιερωμένους στη διαδραστική επικοινωνία – όπως στο νέο Εβραϊκό Μουσείο, επίσης στο Βερολίνο. Στις περισσότερες περιπτώσεις το περιεχόμενο αποτελεί πρωτότυπη δημοσίευση, δεν είναι όμως πάντα τα συστήματα που αναπτύσσονται με υπάρχουν υλικό, που είχε συγκεντρωθεί για επιστημονική χρήση – όπως η τεκμηρίωση της συλλογής αρχαίων αγάλων Capriana, που ο επισκέπτης μπορεί να συμβουλευθεί στις αντίστοιχες αίθουσες του Λούβρου. Αξιοσημείωτη ακόμη ανάπτυξη και ποικιλία παρουσιάζουν και τα μέσα διάθεσης του ψηφιακού αυτού περιεχομένου, που συμβαδίζουν τόσο με τις εξελίξεις της τεχνολογίας όσο και με τους σκοπούς κάθε παρουσίασης. Η εξέλιξη ειδικά της τεχνολογίας των δικτύων διευκόλυνε τη διάθεση των συστημάτων στο Διαδίκτυο, επιτρέποντας σ' ένα μεγαλύτερο κοινό να επωφεληθεί από τον πλούτο της πληροφορίας που προσφέρουν.

Ένα σύγχρονο σύστημα πληροφορικής για τις συλλογές του Βρετανικού Μουσείου

Στο δилημμα της επιλογής ή όχι ενός συστήματος πληροφορικής για τις συλλογές του βρεθίκε πριν από μερικά χρόνια και το Βρετανικό Μουσείο, ταυτόχρονα με την κτηριακή και έκθετική του αναδιοργάνωση και τον επανασχεδιασμό των υπηρεσιών του προς το κοινό, διαφορετικές κατηγορίες κοινού έπρεπε να αποκτήσουν πρόσβαση στη γνώση με απλό και εύκολο τρόπο: ο «απλός επισκέπτης», χωρίς ειδικές γνώσεις για τις συλλογές, οι οικογένειες, τα παιδιά και οι δάσκαλοι. Το σύστημα πληροφορικής COMPASS (Collections Multimedia Public Access System) του Βρετανικού Μουσείου βασίστηκε σε έναν δυναμικό, ανοικτό σχεδιασμό, που, κατ' αναλογία με τον πλούτο των συλλογών, υποστηρίζει την ενημέρωση του περιεχομένου. Περιέχει τις βασικές πληροφορίες για κάθε θέμα από τα επιλεγμένα αντικείμενα, και συγχρόνως εγκυκλοπαιδικές γνώσεις με τη μορφή λημμάτων, για την κατανόηση του πολιτισμικού υπόβαθρου κάθε αντικειμένου. Τα δύο αυτά στοιχεία συνδυάζονται στις «όνθες» του συστήματος. Για την ανάπτυξη του περιεχομένου χρησιμοποιήθηκαν υπάρχουσες πηγές, όπως οι βάσεις δεδομένων για την τεκμηρίωση των συλλογών, που συνδυάστηκαν με νέα κείμενα, κατάλληλα για μια εισαγωγική παρουσίαση. Χρησιμοποιούνται ακόμη διαφορετικού τύπου εικόνες, ήχος και βίντεο. Το περιεχόμενο αυτό διατίθεται σε «τοπικό» δίκτυο, σε υπολογιστές στο εσωτερικό του Μουσείου, και στο Διαδίκτυο. Η επιφάνεια χρήσης του COMPASS καθώς και ορισμένα στοιχεία του περιεχομένου του διαμορφώνονται ανάλογα με την πλατφόρμα διάθεσής του. Για την έκδοση του συστήματος στο εσωτερικό του Μουσείου επιλέχθηκε διαφορετική παρουσίαση, με επιφάνεια αφής για μεγαλύτερη ευκολία χρήσης, ενώ παρέχονται περισσότερες και καλύτερης ποιότητας εικόνες, τρισδιάστατες αναπαραστάσεις, ήχος και βίντεο. Η παρουσίαση για το ευρύ κοινό στο Διαδίκτυο περιλαμβάνει κείμενα και εικόνες απλούστερου σχεδιασμού. Σε κάθε πλατφόρμα συμπεριλαμβάνεται επιλογή εμφάνισης με μορφή κειμένου, ώστε όπως σε ειδικά προγράμματα αυτόματης ανάλυσης να διευκολύνεται η πρόσβαση για όσους έχουν προβλήματα όρασης. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η έκδοση του συστήματος για το ευρύ κοινό στο Διαδίκτυο (<http://www.thebritishmuseum.ac.uk/compass>).

Το σύστημα COMPASS στο Διαδίκτυο

Το σύστημα COMPASS στο Διαδίκτυο είναι ελεύθερα προσβάσιμο από το δικτυακό τόπο του Βρετανικού Μουσείου. Όπως και στις ειδικές αίθουσες του Μουσείου, η έκδοση του συστήματος στο Διαδίκτυο δίνει πρόσβαση σε πληροφορίες για 5.000 περίπου αντικείμενα, που επιλέχθηκαν από τους επιμελητές μέσα από το σύνολο των πολιτισμικών οντήτων που αντιπροσωπεύονται στις συλλογές (εικ. 2). Για κάθε αντικείμενο παρέχονται τα κύρια στοιχεία ταυτότητας (συλλογή, τίτλος, χρονολογία και τόπος προέλευσης, διαστάσεις, αριθμός ευρετηρίου, θέση έκθεσης) και σύντομο αλλά περιεκτικό κείμενο με τα σημαντικότερα στοιχεία για το έκθεμα (θέμα, πρόβλεψη, τεχνική, ειδικά χαρακτηριστικά, θέση στις συλλογές του Μουσείου), καθώς και συνοπτική βιβλιογραφία (εικ. 1). Η επεξεργασία του ειδικού λεξιλογίου του κειμένου γίνεται με τη μορφή συνδέσμων προς λήματα, που εμφανίζονται σε ξεχωριστό παράθυρο. Προσφέρονται δύο μεγέθη εικόνες, ενώ υπάρχει δυνατότητα άμεσης παραγγελίας φωτογραφιών στο Μουσείο μέσω Διαδικτύου. Η πραγματικότητα του αντικείμενου περιλαμβάνει συστηματικά και τις κύριες εννοιολογικές συνδέσεις του προς συναφή αντικείμενα ή τεμαχικά λήματα, επιτρέποντας να συσχετιστούν διαφορετικού είδους αντικείμενα και θέματα που περιέχονται στο σύστημα (εικ. 1). Η οθόνη του θεματικού λήματος ακολουθεί της αρχής της οθόνης αντικειμένου. Περιέχει το κείμενο και, με τον ίδιο τρόπο, τις συνδέσεις προς συναφή λήματα και αντικείμενα.

Με απλό τρόπο παρουσιάζονται στην εισαγωγική οθόνη του COMPASS οι κύριες επιλογές πρόσβασης στο περιεχόμενο (εικ. 2). Επιλεγμένα αντικείμενα και ξηραγωγίες αναδεικνύονται τακτικά με

1. Κύρια οθόνη παρουσίασης ενός εκθέματος (κεφαλή Απόλλωνα από το γλυπτό δάκρυο του Μουσουλίου της Αλικαρνασού) με το κείμενο, τη μικρή μεγέθους εικόνα και, αριστερά στο κάτω τμήμα, τις διαθέσιμες συνδέσεις.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

νά θέματα και λειτουργούν ως αφηρητές για την εξερεύνηση του περιεχομένου. Στην τρέχουσα έκδοση προσφέρονται τρία αντικείμενα και περίπου είκοσι πέντε ξεναγήσεις, που έχουν ως θέμα τους γλυστά εκθέματα, την επικαιρότητα των εκθέσεων, μια επιλογή από συλλογές ή εκθετικές ενότητες, θεματικές ή χρονολογικές και γεωγραφικές επισκοπήσεις των συλλογών.

Για τους περισσότερο εξοικειωμένους αναγνώστες με το σύστημα ή τις συλλογές προσφέρεται η απευθείας αναζήτηση συγκεκριμένων πληροφοριών στο σύνολο του περιεχομένου (με τη μορφή ελεύθερου κειμένου). Κριτήρια της ερώτησης αποτελούν οι λέξεις που ελεύθερα συμπληρώνονται στο ειδικό πεδίο, ενώ ως αποτέλεσμα εμφανίζονται τα αντικείμενα και θεματικά λήμματα που περιέχουν στα κείμενά τους τα ζητούμενα κριτήρια. Για τη διευκόλυνση αυτού του τρόπου αναζήτησης χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα στα κείμενα συνώνυμες λέξεις, από διαφορετικό «επίπεδο» της γλώσσας (π.χ. *hydria*, *water-jar*). Η αναζήτηση γίνεται είτε στο σύνολο

λο των κατηγοριών είτε σε ορισμένες κατηγορίες πληροφορίας για τα καταγεγραμμένα αντικείμενα και λήμματα (αντίστροφα, στο σύνολο ή σε επιλεγμένα πεδία της βάσης δεδομένων). Στη δεύτερη περίπτωση πρόκειται για το πρόσωπο με το οποίο συνδέονται τα αντικείμενα (δημιουργός, ανασκαφέας, συλλέκτης, εικονιζόμενο κ.ά.), την κατηγορία ή το είδος του αντικείμενου (γλυπτό, ειδώλιο, ζωγραφικό έργο κ.ά.), την τεχνική ή το υλικό κατασκευής του, τον τόπο προέλευσης ή τη χρονολόγησή του – τα δύο τελευταία κριτήρια είναι δυνατόν να συνδυαστούν. Επιλέγοντας τον ανάλογο τρόπο αναζήτησης, μπορεί κανείς να διευρύνει ή να περιορίσει την ερώτησή του και, κατά συνέπεια, τον αριθμό των τεκμηρίων της απάντησης (π.χ. ψάχνοντας για αντικείμενα από γυάλινα και με τους δύο τρόπους αναζήτησης, ο πρώτος φέρνει 321 τεκμήρια ενώ ο δεύτερος 174). Όπως όμως είναι χαρακτηριστικό του τρόπου αυτού αναζήτησης, τα τεκμήρια της απάντησης, αντικείμενα και θεματικά λήμματα, συνδέονται περισσότερο ή λιγότερο, δηλαδή θέμα ή έμφαση, με το θέμα της ερώτησης, π.χ. στην αναζήτηση με το κριτήριο «Απόλλων», συμπεριλαμβάνονται βεβαιωμένες και μη απεικονισίες, λήμματα με το θεό ως κύριο θέμα και άλλα, όπου απλώς αναφέρεται (εικ. 3).

Χωρίς προηγούμενη γνώση ή ανάγκη συγκεκριμένης πληροφορίας, η γνωριμία με το περιεχόμενο γίνεται σταδιακά, από συγκεκριμένες αφηρητές, όπως οι θεματικές ξεναγήσεις, ή με νέες αναζητήσεις, χρησιμοποιώντας έννοιες και λέξεις που μπαίνουν κανείς με το ξεψάλλισμα των αποτελεσμάτων. Διαβάζοντας λόγω χάρη για τον Ακρόλυτο, μπορεί κανείς να έχει την περιέργεια να δει τα αντικείμενα που έχουν σχέση με την ιαση και προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς. Τη σταδιακή ανακάλυψη του περιεχομένου διευκολύνει επίσης και η πλοήγηση διαμέσου των συνδέσεων από το δελτίο κάθε αντικείμενου και θεματικού λήμματος, επιτρέποντας την εξερεύνηση μικρών ενότητων περιεχομένου (εικ. 1).

2. Η αρχική σελίδα του COMPASS στο Διαδίκτυο με τις κύριες επιλογές, αντικείμενα του μήνα, ξεναγήσεις, αναζήτηση, βοήθεια και εμφάνιση του περιεχομένου με κείμενο.

3. Αποτελέσματα αναζήτησης με τη λέξη «Απόλλο». Τα αντικείμενα σημειώνονται με εικονίδια και τίτλο, ενώ τα θεματικά λήμματα με το εικονίδιο ενός βιβλίου.

Εντυπώσεις

Η έκδοση του COMPASS στο Διαδίκτυο για το ευρύ κοινό ξεχωρίζει για το συνεπές σχεδιασμό αλλά και για την απλότητα και ευκολία χρήσης. Η παρούσα έκδοση έχει σχεδιαστεί συνειδητά για ένα κοινό χωρίς ειδικές γνώσεις, στο οποίο προσφέρει τη δυνατότητα πρώτης γνωριμίας και εξερεύνησης των συλλογών διαμέσου του Διαδικτύου. Παράλληλα, χάρη στη λειτουργία αναζήτησης, είναι δυνατό και η πρόσβαση στην ειδική πληροφορία. Κατά την εξερεύνηση του περιεχομένου αφήνεται στον αναγνώστη η επιλογή των συνδέσεων που θα ενεργοποιησει ώστε να δώσει το νόημα που θέλει στην ηλεκτρονική του επίσκεψη.

Αν και το περιεχόμενο δεν είναι ακόμη πλήρες, έχει επιτευχθεί ποιότητα και ομοιομορφία στην πραγμάτωσή του. Παρ' όλα αυτά, σε ορισμένες περιπτώσεις φαίνεται πως η πληροφορία δεν είναι αντιπροσωπευτική (π.χ. Ερέχθειο, περιγραφή αρχιτεκτονικού μέρους, πολιτισμικό υπόβαθρο) ή αναζητήσεις εξειδικευμένες (π.χ. «αυτπύρος ρυθμός»), με έννοιες που έχουν σημασία σε συγκεκριμένο πολιτισμικό υπόβαθρο ερμηνείας, δεν προσφέρουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Ακόμη, ορισμένες έννοιες απεικονίζονται σε μεγάλο βαθμό μέσα από συγκεκριμένες πολιτισμικές ενότητες, όπως π.χ. οι μεταθανάτιες δοξασίες στην αρχαία Αίγυπτο μέσα από την πλουσιότερη συλλογή του Βρετανικού Μουσείου (π.χ. afterlife). Θα πρέπει λοιπόν κανείς να διερευνήσει προσεκτικά τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα του συστήματος, όπως εκφράζεται στις συλλογές του Βρετανικού Μουσείου, αντλώντας από την εμπειρία της αντιπαράθεσης κόσμων και εννοιών.

Βιβλιογραφία

- F. Marshall, «Joining the dots: Challenges in the creation of information for public access», Πρακτικό συνεδρίου CIDOC-MDA, Λονδίνο 3-9 Σεπτεμβρίου 1999, στο *media information* 5/3 (July 2001), σ. 111-113.
- F. Marshall, «Making good use of user input: Incorporation of public evaluation into the system development process», Πρακτικό συνεδρίου *Museums and the Web 2007*, εκδ. D. Bearman, J. Trant, Pittsburgh 2001 (cd-rom).

Επισημάνω: στη διεύθυνση του περιοδικού ή kcharatzo@aol.com.

Τη στήλη της Πληροφορικής επιμελείται η Κατερίνα Χαρατζοπούλου Αρχαιολόγος, Εξειδικευμένη στην Τεκμηρίωση